

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่น ด้วยกิจกรรมค่าย เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดการละเล่นพื้นบ้านรำไท่น และพัฒนาผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในการละเล่นพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาถึงศิลปะการละเล่นพื้นบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่นจากผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้แบ่งเนื้อหาออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 2.1 ความหมายของการฝึกอบรม
 - 2.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม
 - 2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรม
 - 2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
 - 2.5 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม
3. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.1 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.2 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.3 ขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.4 เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.5 กรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 3.6 กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
 - 3.7 การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

4. การละเล่นพื้นบ้าน
 - 4.1 ความหมายของการละเล่น
 - 4.2 ประเภทของการละเล่น
 - 4.3 องค์ประกอบของการละเล่น
 - 4.4 คุณค่าของการละเล่น
5. ความรู้เรื่องการเล่นพื้นบ้านรำไท่น
 - 5.1 ประวัติความเป็นมาการเล่นพื้นบ้านรำไท่น
 - 5.2 องค์ประกอบรำไท่น
 - การแต่งกาย
 - เครื่องดนตรี
 - บทร้องรำไท่น
 - การจัดแถว ทิศทางการเคลื่อนที่และวิธีแสดง
 - ทำรำและกระบวนการรำ
6. กิจกรรมค่าย
 - 6.1 ความหมายของค่าย
 - 6.2 ความมุ่งหมายของค่ายพักแรม
 - 6.3 ประโยชน์ของค่ายพักแรม
 - 6.4 กิจกรรมค่ายพักแรม
7. ความพึงพอใจ
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหลักสูตร

1.1 ความหมายของหลักสูตร

Smith, Stanley and Shores (1957) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ลำดับของประสบการณ์ ที่มีศักยภาพ ซึ่งจัดขึ้นในโรงเรียนเพื่อวัตถุประสงค์ในการฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้คิดและกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง

Good (1973) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้ต้องเป็นระบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเพื่อให้จบชั้นหรือรับใบประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับใบประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าศึกษาต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน หลังจากนั้นจึงกำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์ต่อไป

Saylor and Alexander (1974) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ความพยายามทั้งหมดที่โรงเรียนจัดทำ เพื่อก่อให้เกิดผลที่โรงเรียนปรารถนาในตัวผู้เรียน ทั้งประสบการณ์ภายใน และภายนอกโรงเรียน

Crow and Crow (1980) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

Beauchamp (1984) ได้กล่าวถึงขอบเขตความหมายของหลักสูตรว่า อยู่ใน 3 สถานะ คือ

1. หลักสูตรในบางเอกสารที่เขียนขึ้นอย่างเป็นทางการ มักจะเป็นแผนงานเพื่อให้บรรลุ ถึงผลผลิตบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ และแผนงานนี้ประกอบด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งรวมถึง จุดหมาย กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน ข้อกำหนดเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล รวมทั้งกำหนดเวลา หลักสูตรในลักษณะนี้มีหลายระดับ เช่น หลักสูตรระดับโรงเรียน ระดับท้องถิ่น และระดับชาติ เป็นต้น
2. หลักสูตรในฐานะระบบหลักสูตร ซึ่งเป็นขอบเขตการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรประกอบด้วย การจัดการด้านบุคลากร การพัฒนาหลักสูตร การใช้หลักสูตร การประเมินหลักสูตร ดังนั้นผลผลิตของระบบหลักสูตร ก็คือตัวหลักสูตร

3. หลักสูตรในฐานะศาสตร์แขนงหนึ่งทางการศึกษา เป็นความหมายที่ใช้ในสถาบันการศึกษาระดับสูง ในความหมายของศาสตร์ทางด้านหลักสูตร

อลิวา (Oliva. 1992. pp. 5-6) ได้เรียบเรียงคำนิยามต่างๆของหลักสูตร ดังนี้

- สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
- ชุดวิชาที่เรียน (Set of Subjects)
- เนื้อหา (Content)
- โปรแกรมการเรียน (Program of Studies)
- สิ่งของที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of Materials)
- ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of Courses)
- จุดประสงค์ที่นำไปใช้ปฏิบัติ (Performance Objectives)
- กระบวนวิชาที่ศึกษา (Courses of Study)
- ทุกสิ่งๆที่ดำเนินการในโรงเรียน รวมทั้งกิจกรรมนอกห้องเรียน
- การแนะแนวและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- สิ่งที่สอนทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด
- ทุกสิ่งๆที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
- ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
- ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน

เอกวิทย์ ฌ ถกลาง (อ้างอิงใน พศิน แดงจวง, 2537, หน้า 1) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหลาย ที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนเนื้อหาวิชา เจตคติ แบบพฤติกรรม กิจวัตร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ เมื่อประมวลกันเข้าแล้ว ก็เป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าในการรับรู้ของผู้เรียนถือเป็นหลักสูตรทั้งสิ้น

พศิน แดงจวง (2537) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ความหมายในวงแคบ นักวิชาการมองความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรหมายถึงเนื้อหาวิชา และวิชาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้เรียนในแต่ละชั้นว่า ต้องเรียนอะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด

2. ความหมายในวงกว้าง นักวิชาการมองความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรหมายถึง ประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนหรือผู้สอนจัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้ เกิดความคิด มีทักษะ เกิดพัฒนาการทุกด้าน และมีเจตคติที่ดี อันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และเมื่อจำแนกเป็นหมวดหมู่ สามารถจำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 2.1 หลักสูตร หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น (Everything that happens)
- 2.2 หลักสูตร หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดให้ (Everything that is offered)
- 2.3 หลักสูตร หมายถึง แผนการสอนและวิธีสอน (The planned what and how)
- 2.4 หลักสูตร หมายถึง แผนการสอน (The planned what)

แรมสมร อยู่สถาพร (2538) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ชุดการเรียนรู้ และประสบการณ์สำหรับเด็กที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษา โดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดที่นำมาจากความรู้ที่สะสมกันมาและนำมารวมกันเป็นเนื้อหาวิชา เช่น วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสังคมศาสตร์ และวิชาคณิตศาสตร์ เป็นต้น
2. ทักษะที่สำคัญ เพื่อใช้แสวงหาความรู้ต่าง ๆ ได้แก่ ทักษะทางภาษาซึ่งส่วนมาก ได้แก่ การอ่าน การเขียน การพูด รวมทั้งทักษะการติดต่อระหว่างชาติ และภาษาท่าทาง
3. กระบวนการประเมินและการตัดสินใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับบทบาทของแต่ละบุคคลในสังคม
4. กระบวนการทางสมองหรือความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ทำให้เด็กสามารถมองเห็นปัญหา สามารถเปรียบเทียบและหาคำตอบได้อย่างมีเหตุผล
5. ประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพ เช่น ศิลปะ ดนตรี และการเต้นรำ ซึ่งเป็นมรดกที่สำคัญของแต่ละชาติ ทำให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข

กาญจนา คุณารักษ์ (2543) ได้กล่าวถึงหลักสูตรไว้ ดังนี้หลักสูตร คือ โครงการ หรือแผน หรือข้อกำหนดอันประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์

จากความหมายของหลักสูตรที่นักวิชาการกล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนหรือผู้สอนจัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนและจัดไว้ต้องเป็นระบบเพื่อให้ผู้ศึกษาได้ศึกษาหรือแผนที่จัดขึ้นเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตร ดังนี้

1. ความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษา การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณธรรม ความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำความเจริญและคุณประโยชน์สู่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ ดังนั้นจึงต้องมีหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางและเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาสำหรับควบคุมการเรียนการสอนในแต่ละระดับการศึกษา

2. ความสำคัญของหลักสูตรต่อการสอน หลักสูตรเป็นแม่บทสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกสาขาวิชา หลักสูตรจะระบุสิ่งที่คาดหวังจะเกิดขึ้นกับผู้เรียนและแนวทางในการจัดให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ ตามต้องการ ครูผู้สอนต้องอาศัยหลักสูตรเพื่อช่วยในการสอน โดยศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ แล้วนำไปแปลงเป็นภาคปฏิบัติหรือการสอน

จากความสำคัญของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตร มีความสำคัญทางด้านการศึกษา ช่วยพัฒนาตนให้มีคุณภาพชีวิตตามประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถของตนเองพัฒนาประเทศได้เจริญก้าวหน้า และ ความสำคัญต่อการสอน เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกสาขาวิชาโดยครูผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจเพื่อให้ได้ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

นักการศึกษาได้ให้แนวคิดถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

รุจิร ภู่อาระ (2545) ได้ให้ความหมาย ขององค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนที่อยู่ภายในและประกอบกันเข้าเป็นหลักสูตร เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความหมายของหลักสูตรสมบูรณ์ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตรไปด้วย

Ralph Tyler (1949) กล่าวว่า โครงสร้างหลักสูตรมี 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมาย (Educational Purpose) ที่โรงเรียนต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล
2. ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล
3. วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

Hilda Taba (1962) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักสูตร 4 องค์ประกอบ คือ

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
3. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. วิธีการประเมินผล

พศิน แดงจวง (อ้างอิงในกุหลาบ นาคำและคณะ, 2547, หน้า 10) กล่าวว่า หลักสูตร หรือสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้น่าจะประกอบด้วย

1. หลักการ
2. วัตถุประสงค์
3. เนื้อหา หรือปัญหาที่จะเรียนรู้
4. กิจกรรม วิธีการเรียนหรือการสอน
5. สื่อ วัสดุ และเอกสารประกอบหลักสูตร
6. วิธีการวัดผล และประเมินผล

จากข้อสรุปของนักการศึกษาในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์ เฉพาะวิชา จุดประสงค์การเรียนการสอน
2. เนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ และเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมาย
3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรมีลักษณะเป็นกระบวนการ
4. การนำหลักสูตรไปใช้ มุ่งไปที่การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนในระดับ โรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้
5. การประเมินผล ประกอบด้วย การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตร

1.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรใดๆก็ตามจะต้องพิจารณาไปตามโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตร เป็นกระบวนการพัฒนาหลักสูตร แนวคิดจะมีความแตกต่างกันไปในรายละเอียดขึ้นอยู่กับผู้เสนอแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร ดังเช่น

ราล์ฟ ไทเลอร์ (อ้างอิงใน สงัด อุทรานันท์, 2523, หน้า 36) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรโดยตั้งเป็นคำถาม 4 ข้อ ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้นได้บรรลุแล้ว

Hilda Taba (อ้างอิงใน ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539, หน้า 19) ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

1. วิจัยจ้ยความต้องการ ส้ารวจสภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคมและผู้เรียน
2. กำหนดจุดประสงค์ให้ชัดเจนหลังจากที่ได้วิจัยจ้ยความต้องการแล้ว
3. คัดเลือกเนื้อหาสาระ จุดประสงค์ที่กำหนดแล้วจะช่วยในการเลือกเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่เลือกนี้ นอกจากจะต้องให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ วย และความสามารถของผู้เรียนแล้ว เนื้อหาสาระยังต้องมีความเชื่อถือได้และสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วย
4. จัดเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่เลือกได้ยังต้องจัดโดยคำนึงถึงความต่อเนื่อง และความยากง่ายของเนื้อหา วุฒิภาวะ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ ครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและจุดประสงค์ของหลักสูตร
6. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ควรจัดโดยคำนึงถึงเนื้อหาสาระและความต่อเนื่อง
7. กำหนดสิ่งที่จะประเมินและวิธีการประเมินผล ตัดสินใจว่าจะต้องประเมินอะไร เพื่อตรวจสอบผลว่าบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และกำหนดด้วยว่าจะใช้วิธีประเมินผลอย่างไร ใช้เครื่องมืออะไร

ดังนั้นจึงสรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรคือ การศึกษาสภาพที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านต่างๆ แล้วนำมากำหนดเป็นรายละเอียดของตัวหลักสูตร มีขั้นตอนการนำไปใช้ การวัดและการประเมินผล รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังจากการผ่านขั้นตอนต่างๆมาแล้วเพื่อให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

2.1 ความหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาบุคคล โดยมีวิธีเฉพาะของตนเอง นักวิชาการได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมไว้หลากหลายเช่น

เบร็อง กุมุท (2520) การฝึกอบรม คือ โปรแกรมการศึกษาที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อใช้กับผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางการศึกษา อันจะเป็นทางที่จะช่วยให้เขาสามารถปรับตัวกับงานใหม่ได้ สำหรับผู้ที่เพิ่งจะเข้าทำงาน และส่วนผู้ที่ทำงานอยู่แล้ว

การฝึกอบรมจะช่วยให้เขาเกิดความรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ อันเป็นเป้าหมายของการฝึกอบรมนั้น ตลอดจนช่วยให้บุคคลนั้นมีความสามารถเพิ่มพูนความสามารถขึ้น

สมพงศ์ เกษมสิน (2523) สรุปความหมายของการฝึกอบรมว่า การฝึกอบรม หมายถึง กรรมวิธีต่าง ๆ ที่จะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ เพื่อให้คนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง สามารถปฏิบัติหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น

ฐิระ ประवालพฤษ์ (2537) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือ กระบวนการหรือกิจกรรม การเรียนรู้ที่ก่อให้เกิด หรือ เพิ่มพูน ปรับปรุงความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understanding) ทักษะความชำนาญ (Skill) และเจตคติ (Attitude) อันจะมีผลไปสู่การ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติการให้ดียิ่งขึ้น

ประทีป อภิสัท (2538) กล่าวว่า การฝึกอบรม คือ การทำให้คนเหมาะสมกับ งาน ตำแหน่งหน้าที่ อาชีพ (To make people fit for the job)

สมคิด บางโม (2538) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพใน การทำงานของบุคคล โดยมุ่งเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และทัศนคติ (Attitude) อันนำไปสู่การยกมาตรฐานการกระทำให้สูงขึ้น

สมชาติ กิจจรรยง และ อรุณีย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2539) ได้ให้ความหมายของ การฝึกอบรม คือ กระบวนการในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เสริมสร้างทักษะและ แลกเปลี่ยนทัศนคติตามความมุ่งหวังที่กำหนดไว้ อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

วิจิตร อวระกุล (2540, หน้า 50) การฝึกอบรม หมายถึง การพัฒนาหรือฝึกฝน อบรมให้บุคคล ให้เหมาะสมหรือเข้ากับงานหรือการทำงาน

ณดิเทพ พิทักษานูรัตน์ (2542, หน้า 2) การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการใช้ เทคนิค วิธีการที่จะเพิ่มพูนสมรรถภาพการทำงานของบุคคลากรที่จะปฏิบัติในองค์กรนั้นๆ ในด้าน ความรู้ ทักษะ เจตคติ และนิสัยในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บรรลุเป้าหมาย โดยการ นำไปใช้ในทันทีทันใด ให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้

จากความหมายดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่จัด ขึ้นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและ ประสบการณ์ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานที่ดีขึ้นและก่อประโยชน์ต่อหน่วยงาน นั้นๆมากที่สุด

2.2 จุดมุ่งหมายของการฝึกอบรม

การฝึกอบรมนั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายที่เฉพาะเจาะจงลงไปในแต่ละโครงการดั่ง นักวิชาการกล่าวไว้ดังนี้ (องอาจ พงษ์พิสุทธิบุปผา, 2541, หน้า 35 อ้างอิงใน Wexley & Latham, 1981.p. 4) กล่าวถึงไว้ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และแนวคิดใหม่ๆ
2. เพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญและประสบการณ์ในการทำงาน
3. เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสม
4. เพื่อเปลี่ยนเจตคติให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์การ
5. เพื่อจูงใจให้บุคลากรได้ปฏิบัติในหน้าที่ให้ดีขึ้น การจัดฝึกอบรมนั้นจำเป็นต้องมี

หลักการฝึกอบรมที่สามารถยึดเป็นแนวทางปฏิบัติได้

จากควมมุ่งหมายของการฝึกอบรมพอสรุปได้ว่า เพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ให้ดียิ่งขึ้นและสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีของบุคลากรในหน่วย

2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรม

ณัติเทพ พิทักษานูรัตน์ (2542) องค์ประกอบ ของหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย ส่วนสำคัญ 4 ส่วนคือ

1. วัตถุประสงค์ (Objectives) จะต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของการฝึกอบรม และเนื้อหาวิชาที่กำหนดขึ้น อันจะช่วยให้เกิดความสะดวกในการวัดผลและประเมินผล
2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระ ให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้โดยพิจารณาถึงลำดับเนื้อหา ความยากง่าย ความจำเป็น หรือประโยชน์ที่จะได้รับ
3. เทคนิคและวิธีสอน (Method) เป็นกระบวนการจัดกิจกรรม หรือยุทธศาสตร์ของการฝึกอบรมในการกำหนดเทคนิค วิธีการ อุปกรณ์ที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เกิดการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงหลักของความสนใจ ความสามารถ วุฒิภาวะและเนื้อหาวิชา
4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นวิธีสุดท้ายที่จะทำให้ทราบว่า การนำหลักสูตรไปใช้ในการฝึกอบรม มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ และมีปัญหาอุปสรรคใด ๆ เพื่อจะได้นำไปสู่การแก้ไข

จากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรฝึกอบรมมีสี่ส่วนที่สำคัญคือ วัตถุประสงค์ต้องสอดคล้องกับความจำเป็นของการฝึกอบรม เนื้อหาเรียงตามความยากง่าย และประโยชน์ที่จะได้รับ เทคนิคและวิธีสอนเป็นกระบวนการจัดกิจกรรม ที่เตรียมเพื่อให้ผู้เข้ารับ

การอบรมได้เกิดความรู้ การประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรนั้นบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่

2.4 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (Training Curriculum Development)

การฝึกอบรมจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวได้ อาจสืบเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จึงมีผู้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมไว้ดังนี้

สุมิตร คุณากร (อ้างอิงใน ฌติเทพ พิทักษานูรัตน์, 2542, หน้า 55) ได้ให้แนวทางหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและเทคนิคการฝึกอบรม
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การปรับปรุงหลักสูตร
5. การประเมินผล

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม (John Wilen & Joseph C. Bondi 1984 : 3 อ้างอิงใน อภิชาติ เสนะนันท์, 2543, หน้า 43) กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่ดีต้องมีการกระทำรัดและชัดเจนใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายต้องระบุพฤติกรรม ที่พึงมีความเป็นไปได้สามารถวัดหรือประเมินผลได้ สอดคล้องกับปัญหาจุดประสงค์หลักหรือนโยบายของหน่วยงานที่ตอบสนองจุดประสงค์ของการฝึกอบรม ผู้ดำเนินการจะต้องเลือกวิเคราะห์ สภาพของสังคมในปัจจุบันพร้อมทั้งวิเคราะห์หลักสูตรเดิม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกับข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ ในการพัฒนาหลักสูตร แล้วกำหนดจุดประสงค์วางแผนกำหนดโครงสร้าง เนื้อหาวิชา ทดลองใช้และประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข แล้วกำหนดจุดประสงค์ใหม่ (กาญจนา คุณารักษ์, 2540, หน้า 309) ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมต้องทำควบคู่ไปกับการฝึกอบรม วงจรหลักสูตรและวิธีพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้ (สมคิด บางโม, 2527, หน้า 67 – 68 อ้างอิงใน ศิริมาศ พฤษนันท์, 2543, หน้า 33)

ขั้นตอนที่ 1 การค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) เป็นการค้นหาปัญหาเกี่ยวกับทักษะและวิธีสอนของครูซึ่งสามารถแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม ผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมควรสนใจและศึกษาวิเคราะห์อย่างจริงจังในการหาความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม (Curriculum Construction) ความจำเป็นในการฝึกอบรมครู เป็นตัวบ่งชี้ว่า หลักสูตรฝึกอบรม ควรมีจุดประสงค์อะไรบ้าง ควรกำหนดเป็นรายวิชาหรือรายกิจกรรม หลักสูตรควรกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมโดยยึดหลักว่าถ้ามีจุดประสงค์เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ อาจใช้ระยะเวลาสั้นๆ ก็ได้ หากมีจุดประสงค์ให้เกิดความ

ชำนาญ ในด้านการสอนหรือทักษะ อาจต้องใช้เวลามากขึ้นและการที่จะใช้วิธีบรรยายอย่างเดียว ย่อมเป็นไปได้และหากการอบรมนั้นมีจุดประสงค์ ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือพฤติกรรม ของผู้เข้ารับการอบรมด้วยแล้ว จะต้องกำหนดระยะเวลาให้นานพอที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะสร้าง เจตคติใหม่ได้

ขั้นตอนที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ (Implementation) คือ การนำหลักสูตรไปทดลอง ฝึกอบรมจะต้องมีการประเมินผลแต่ละหน่วยด้วยเพื่อให้ทราบว่า หลักสูตรที่กำหนดขึ้นมานั้นผู้เข้ารับการ ฝึกอบรมสามารถที่นำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาไปประยุกต์ ใช้ในการสอนของตนเองได้มาก น้อยเพียงใด

ขั้นตอนที่ 4 การติดตามการประเมินผลการอบรมเมื่อผู้เข้ารับการฝึกอบรมกลับไป ปฏิบัติหน้าที่แล้วประมาณ 1 เดือน ควรจะมีการประเมินผลการปฏิบัติการสอนของครูเหล่านั้น โดย วิธีการสังเกตการณ์สอน การสัมภาษณ์ผู้เรียน การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group) เพื่อให้เรา ทราบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้ จากการศึกษาที่ได้รับมาไปใช้ได้มากน้อยเพียงใด มี การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมการสอนไปในทางที่ดีหรือไม่ เพื่อนำผลที่ได้จากการติดตาม นี้มาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพอสรุปได้ว่ามีกระบวนการดังนี้ การสร้าง หลักสูตรฝึกอบรม การนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้เมื่อพบข้อผิดพลาดให้ทำการปรับปรุงแก้ไขและ การประเมินผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อที่จะบอกได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมนั้นมีคุณภาพในการ นำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ดี

2.5 การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม

การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม การประเมิน (Evaluation) หมายถึง กระบวนการ พิจารณาวินิจฉัยเพื่อให้ทราบว่า การกระทำกิจกรรมหรืองานต่างๆ ที่เราทำลงไปนั้น เกิดผลอย่างไร โดยการสังเกตเก็บข้อมูลเอามาเปรียบเทียบกับวัดกับเกณฑ์ วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานจากนั้นจึง สรุปว่าดี ไม่ดี สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานมากน้อยเพียงใดควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหนบ้าง

วิจิตร อวระกุล (2540, หน้า 240 – 242) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตร ประเมิน ได้ใน 3 ระยะ

ระยะที่ 1 เป็นการประเมินหลักสูตรก่อนโครงการ ระยะนี้จะเป็นการประเมิน หลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้ เมื่อสร้างหลักสูตรเสร็จแล้วควรนำมาประเมินหรือตรวจสอบ ว่าดีหรือไม่ เพียงใดมีอะไรต้องแก้ไข หรือมีอะไรขาดตกบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเสียก่อน

ระยะที่ 2 เป็นการประเมินหลักสูตรในขณะที่ดำเนินการตามหลักสูตรที่ทำขึ้นว่า ยังมี ข้อบกพร่องที่ควรแก้ไข ได้รับการแนะนำจากเจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้อง ผู้เข้ารับการอบรมหรือวิทยากร

ระยะที่ 3 เป็นการประเมินภายหลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้ว เป็นการประเมินตามปกติ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

หลักการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลของหลักสูตรว่า ครอบคลุมเนื้อหา ประเด็นต่างๆ เพียงใดซึ่งปกติจะมีประเด็นที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวหลักสูตรหลักเกณฑ์ปฏิบัติ แนวทางการประเมินหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรโดยดูที่ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา ที่จะนำไปสู่ การบรรลุความมุ่งหมายการจัด วิชา เนื้อหา การจัดประสบการณ์เรียนรู้ว่าถูกต้องหรือไม่ เพียงใด

2. การวิเคราะห์กระบวนการหรือวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ว่า นำไปใช้ตรงตาม วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ การบริหารโครงการ อุปกรณ์ วิธีการ เจ้าหน้าที่ วิทยากรจะต้องนำมาวิเคราะห์ทั้งหมดเพื่อสรุปผลการประเมินอย่างครอบคลุมถูกต้อง

3. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องได้รับการทดลองหรือประเมินว่า มีความรู้ความสามารถหรือทัศนคติที่แท้จริงเพียงไร ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ อาจ ทดสอบทางอ้อมจากการสังเกตการณ์ทำงานหรือสอบถามจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บังคับบัญชา นายจ้าง ว่ามีความเห็น หรือความพอใจเพียงไร

4. แม้ว่าการประเมินหลักสูตรจะได้กระทำอย่างดีแล้วก็ตามในการประเมินไม่ควร ละเลยที่จะวิเคราะห์ประสิทธิภาพและวิธีการประเมินผลหลักสูตรอาจมีข้อบกพร่อง อันเกิดจากการ ประเมินก็เป็นได้

สำหรับการประเมินหลักสูตรฝึกอบรมในทางปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การฝึกอบรมไปจนถึง ภายหลังสิ้นสุดการฝึกอบรมไปแล้ว การประเมินผลที่นิยมใช้กัน สมพงษ์ เกษมสิน (2511, หน้า 244 อ้างอิงใน กำธร ไพจิตร, 2542, หน้า 29) แบ่งไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. วัดผลก่อนและหลัง การวัดผลตอนแรก (Pre – test) เป็นการวัดผลก่อนเริ่มการ อบรมกับการวัดผลตอนท้าย (Post – test) หลังเสร็จสิ้นการอบรมและนำผลมาเปรียบเทียบความ แตกต่างของผลสัมฤทธิ์ของผู้เข้ารับการอบรม

2. การจัดตั้งมาตรฐานในการปฏิบัติงานเพื่อประเมินว่าหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรม มาแล้ว มีทักษะในการทำงานสูงขึ้นหรือไม่

3. สังเกตการณ์ปฏิบัติงานที่กำหนดเป็นมาตรฐานวิธีนี้ จะกำหนดลักษณะของงานที่ สังเกตเป็นมาตรฐานขึ้นแล้วให้คะแนนปฏิบัติหรืออาจสังเกตปริมาณผลผลิตก็ได้จากนั้นจึงนำผลที่ สังเกตได้มาเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้

4. การสังเกตปฏิบัติงานโดยรวมมีความแตกต่างจากวิธีที่ 3 ตรงที่งานที่สังเกตเป็นงานรวม ไม่ได้แยกออกมากำหนดไว้เพื่อการสังเกตอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะ แต่ในส่วนวิธีการสังเกตจะดำเนินการแบบเดียวกับวิธีที่ 3

สรุป การประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม หมายถึง การพิจารณาคุณภาพของหลักสูตร โดยใช้ผลการวัดในแง่มุมต่างๆ ของสิ่งที่จะประเมินนำมาพิจารณาร่วมกัน เช่น หลักสูตรนอกจากนั้นผลของการประเมินยังเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงปัญหาอุปสรรคของการฝึกอบรม

3. แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 2-5) เป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการวิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

3.1 จุดมุ่งหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

1. เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม
2. เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ โดยมุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม
3. เพื่อให้เข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกตามความถนัดและความสนใจของตนเอง

3.2 หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

1. มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียนและวัฒนธรรมที่ดำรง
3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน
4. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

5. จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
6. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสม สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา
7. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา ถือเป็นหน้าที่และงานประจำโดยคำนึงถึงความปลอดภัย
8. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
9. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

3.3 ขอบข่ายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่เกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในรูปแบบของการปฏิบัติตามโครงการ/โครงการ ในลักษณะเป็นกระบวนการเชิงบูรณาการโดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมเป็นพื้นฐาน
2. เป็นกิจกรรมที่สนองความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียนตามความแตกต่างระหว่างบุคคลในลักษณะชมรม ชุมนุม กลุ่มสนใจ เน้นการให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ อาชีพและการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
3. เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในลักษณะต่าง ๆ ให้สามารถจัดการกับชีวิตและสังคมได้ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ รักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีค่านิยมในความดีงาม มีวินัยในตนเอง มีคุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นกิจกรรมที่ฝึกการทำงานและการให้บริการด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ส่วนรวม เพื่อเสริมสร้างความมีน้ำใจ เอื้ออาทร ความเป็นพลเมืองดี และรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม

3.4 เป้าหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีดังนี้

1. ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญ ด้านวิชาการ วิชาชีพและเทคโนโลยี
2. เห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบอาชีพสุจริต

3. รู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมและมีความสุข

4. ค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน อาชีพ ในอนาคตได้เหมาะสมกับตนเอง

5. พัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต เสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม

6. มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนความเป็นระเบียบ วินัย คุณธรรม และจริยธรรม

3.5 กรอบความคิดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมนักเรียน โดยมีผลของการจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 12 ประการ ได้แก่

1. รักและเห็นคุณค่าในตนเอง
2. มีวินัย
3. ประหยัด
4. ซื่อสัตย์สุจริต
5. พึ่งตนเอง อุตสาหะ รักการทำงาน
6. อดทน อดกลั่น
7. กตัญญูกตเวที
8. กระตือรือร้น ใฝ่รู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
9. เสียสละ เห็นประโยชน์ส่วนรวม
10. มีความเป็นประชาธิปไตย
11. รักสามัคคี รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
12. มีพละนาถมัสมบุมุณั้ทั้งร่างกาย จิตใจ

3.6 กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เป็นกิจกรรมนักเรียนกิจกรรมหนึ่งในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อค้นพบความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ

หลักการ การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนมีหลักการสำคัญคือ

1. เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของผู้เรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา
2. เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา
3. เป็นกิจกรรมที่พัฒนาผู้เรียนตามสาระที่กำหนดนอกเหนือจากการเรียนการสอน
4. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน
5. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพของสถานศึกษา หรือท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน มีดังนี้

1. พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อให้เกิดทักษะ ประสบการณ์ ทั้งวิชาการและวิชาชีพตามศักยภาพ
2. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
3. มีสุขภาพและบุคลิกภาพทางด้านร่างกายและจิตใจที่ดี
4. ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ
5. มีมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระบอบประชาธิปไตย

3.7 การจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียนโดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยกรอบในการพัฒนา 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 การพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย ความสนใจใฝ่รู้ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพึ่งตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง

ด้านที่ 2 การพัฒนาการทำงานและการดำเนินชีวิต ประกอบด้วย ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความประหยัด ความอดทน

ด้านที่ 3 การพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ประกอบด้วย ความรักสามัคคี ความมีมนุษยสัมพันธ์ ความกตัญญูกตเวที ความอดกลั้น ความเสียสละ

4. การละเล่นพื้นบ้าน

4.1 ความหมายของการละเล่น

คำว่า การละเล่น ตามพจนานุกรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525, หน้า 90) ให้ความหมายว่า มหรสพ การแสดงต่างๆ เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ส่วนการละเล่นของเด็ก หมายถึง การกระทำของเด็กที่ทำไปเพื่อความสนุกสนาน หรือผ่อนคลายอารมณ์ให้เพลิดเพลิน

ผะอบ โปษะกฤษณะ (อ้างอิงใน วริภรณ์ ปนาทกุล, 2531, หน้า 10) ได้ให้ความหมายของการเล่นของเด็กไทยว่า เป็นการละเล่นต่างๆ ของเด็กที่นิยมเล่นกันในชีวิตประจำวัน โดยสืบทอดมาจากคนรุ่นก่อน ซึ่งบางประเภทมีบทร้องและบทรำประกอบ ส่วนกฎเกณฑ์ต่างๆ มักมีการกำหนดขึ้นเองตามข้อตกลงของกลุ่มผู้เล่นในแต่ละท้องถิ่น บางครั้งก็เล่นเพื่อความสนุกสนานรื่นเริงแต่บางครั้งก็เล่นเพื่อการแข่งขัน

ปรีชา หิรัญประดิษฐ์ (2533, หน้า 15) กล่าวไว้ว่า การละเล่นไทย คือ การเล่นของเด็กและผู้ใหญ่ที่มีการเล่นสืบทอดกันมาเล่นเพื่อความบันเทิง ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในการเริ่มเล่น แต่มีลักษณะการพัฒนาตนเองค่อยเป็นค่อยไป จดจำสืบทอดกันมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีทั้งมีกติกาและไม่มีกติกา มีบทร้องและไม่มีบทร้อง บ้างที่มีท่าเต้น ทำรำประกอบเพื่อให้งดงามและสนุกสนานยิ่งขึ้น ผู้เล่นผู้ชมสนุกสนานร่วมกัน การละเล่นไทยพบหลักฐานว่ามีมาแต่กรุงสุโขทัย แต่ที่ชัดเจนปรากฏในบทละครเรื่อง มโนห์รา ครั้งกรุงศรีอยุธยา การละเล่นไทยแตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่นบางอย่างไม่สามารถจะชี้ขาดลงไปได้ว่าเป็นการละเล่นของเด็กหรือผู้ใหญ่ อย่างไรก็ตามวิธีการเล่นส่วนใหญ่มีคุณค่าในทางเสริมสร้างพลานามัย ประเทืองปัญญา ช่วยให้อารมณ์แจ่มใส ฝึกจิตใจให้งดงาม มีความสามัคคีและสร้างคนดี

การละเล่นไทยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การละเล่นในชีวิตประจำวัน แบ่งได้ดังนี้

1.1 การละเล่นของเด็กเช่นการเล่นกลางแจ้ง การเล่นในร่ม การเล่นกลางแจ้งหรือในร่มที่มีบทร้อง การเล่นเลียนแบบผู้ใหญ่ การเล่นใช้อุปกรณ์ การเล่นของเด็กชาย เด็กหญิง การเล่นปริศนาคำทาย บทร้องเล่นเป็นต้น

1.2 การละเล่นของเด็กและผู้ใหญ่ เช่น ชักเย่อ ลูกช่วง ภูกินหาง จ้องเตหรือต่องเต ไม้หึ่ง วีรซำวสาร มอญซ่อนผ้า สะบ้า แม่ศรี คล้องช้าง ว่าว

1.3 การละเล่นของผู้ใหญ่ มีเพลงเกี่ยวข้าว เพลงร้อยซึ้ง เพลงเดินกำรำเคียว เพลงสงฟาง เพลงสงคอกำพวน เพลงเตะข้าว เพลงชักกระดาน เป็นต้น

2. การละเล่นในเทศกาลต่างๆ เช่น เพลงแห่ดอกไม้ เพลงอธิษฐาน เพลงพวงมาลัย เพลงพาดผ้า

3. การละเล่นของหลวง หมายถึงการละเล่นที่แสดงในพระราชพิธีต่างๆ ไม่เพียงแสดงหน้าพระที่นั่งในเขตพระราชฐาน ข้างนอกก็แสดงได้

ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธ์ (2534, หน้า 2) การเล่น (play) หมายถึง กิจกรรมการเคลื่อนไหวของมนุษย์ประเภทหนึ่งที่มีได้กำหนดเป็นโครงสร้างที่แน่นอนตายตัว หรืออาจจะมีโครงสร้างเพียงเล็กน้อย การเล่นมีความหมายที่กว้างกว่าเกมหรือกีฬา ซึ่งเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่ซับซ้อน มีโครงสร้างที่แน่นอนขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2534, หน้า 12) การเล่น หมายถึง การใช้พลังงานส่วนเกินไปในทางสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม หรือการเล่นเป็นไปตามสัญชาตญาณของเด็กที่ต้องการการเคลื่อนไหว ผ่อนคลายความตึงเครียด โดยการเสาะแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

พีระพงษ์ บุญศิริ และ มาลี สุรพงษ์ (2536, หน้า 3) ได้ให้ความหมายของการเล่น หมายถึง การละเล่นหรือร่วมกิจกรรมที่เป็นลักษณะการแสดงออกถึงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แสดงออกถึงวัฒนธรรม ประเพณีที่มีมาแต่โบราณ และสืบทอดกันมาถือเป็นแบบอย่างประเพณีเฉพาะและ สรุปลักษณ์สำรวจ ฉิมพะเนาว์ (2520, หน้า 5-6) ยังได้กล่าวว่า “การเล่นของเด็ก เป็นวิธีการแสวงหาสิ่งใหม่ๆ ในโลกที่ช่วยให้เด็กได้ทดลองสร้างความสัมพันธ์ของตนเองกับสิ่งแวดล้อม ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้วิธีการปรับตัวเองให้เข้ากับโลก ได้ฝึกฝนทักษะชีวิตหรือความชำนาญที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทำให้เด็กค้นพบตัวเองที่ละเอียดและความเชื่อมั่นในตนเองสูง”

มนตรี ตราโมทย์ (อ้างอิงใน วนิดา ริกากรณ์, 2545, หน้า 30) ได้พูดถึงการละเล่นว่า การละเล่นมิได้หมายถึงอะไรเล่น ๆ สนุก ๆ การละเล่นยุคแรก ๆ มิได้มีขึ้นเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดอย่างเดียวเพราะผู้เล่นและผู้ร่วมการละเล่น (ทุกวันนี้เรียกว่าผู้ดู – ผู้ชม) ต่างมีความมุ่งมั่นหรือวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน (นอกเหนือจากความสนุกสนาน) เช่น ร่วมจัดให้มีการละเล่นเพื่อความอุดมสมบูรณ์หรือเพื่อความ “มั่นคง” ทั้งในแง่ส่วนบุคคลและในแง่ส่วนรวม ระดับชุมชนการละเล่นดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับ “พิธีกรรม” ตามระบบความเชื่ออันศักดิ์สิทธิ์ เช่น พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน และพิธีเกี่ยวกับ ชุมชนหรือสังคมเป็นส่วนรวมต่อมาภายหลัง เมื่อมีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจการเมือง และสังคมค่อย ๆ คลี่คลายลดลักษณะพิธีกรรมลงเรื่อย ๆ ด้วย เมื่อนาน ๆ เข้าก็หลงลืมเค้าดั้งเดิม และอาจไม่หลงเหลือร่องรอยว่าสิ่งเหล่านั้นเคยมีความหมายสำคัญอันซึ้ง และศักดิ์สิทธิ์มาก่อนเพราะการละเล่นบางอย่างกลายเป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนานเพียงอย่างเดียว

ปรียา หิรัญประดิษฐ์ (2541, หน้า 15) กล่าวว่า การละเล่นหรือการเล่นเป็นกิจกรรมพักผ่อนหย่อนใจในสังคมหลังจากที่แต่ละคนได้ตรากตรำทำงานมาแล้ว เมื่อก้าวถึงการละเล่น นอกเหนือไปจากการเล่นหรือการเล่นกีฬาแล้วการแสดงต่างๆเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง การร้องรำ การแสดงล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริงแก่มนุษย์ได้ทั้งสิ้น

สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (อ้างอิงใน นิสา เมลานนท์, 2541, หน้า 1) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของการละเล่นพื้นบ้าน โดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ มาประกอบดังนี้

ภาคใต้ สภาพภูมิศาสตร์และอากาศร้อน ฝนตกชุก ลมมรสุมแรงและพืชพันธุ์ ัญญาหารอุดมสมบูรณ์ จึงส่งผลให้ชาวใต้มีอุปนิสัยแข็งกร้าว บึกบึน การละเล่นพื้นบ้านของภาคใต้จึงจะเด่นที่จังหวะมากกว่าด้านอื่น ดนตรีส่วนใหญ่จึงเป็นเครื่องตีไม้เน้นเครื่องดีดสีเหมือนภาคอื่นๆ ลีลาการรำรำก็มีจังหวะเฉียบขาด

ภาคเหนือ ซึ่งเป็นถิ่นที่สภาพภูมิศาสตร์เต็มไปด้วยภูเขาและดอย มีธรรมชาติสวยงาม ชาวเหนือจึงเป็นนักธรรมชาตินิยมรักความงามเป็นเลิศ ชาวเหนือจึงมีความอ่อนหวานและความอ่อนไหวอยู่ในตัวเต็มเปี่ยม ลีลาและท่าทางต่างๆล้วนเต็มไปด้วยความอ่อนช้อย อ่อนหวาน ศิลปะการฟ้อนรำของภาคเหนือจึงเนิบช้า นุ่มนวล หวานซึ้ง ละเมียดละไม

ภาคอีสาน ซึ่งเป็นที่ราบสูง สภาพดินไม่ชุ่มน้ำ ฤดูแล้งยาวนานไม่เกือกฤดูต่อการเกษตร จึงมีอิทธิพลถึงสภาพเศรษฐกิจของชาวอีสานโดยตรง การทำงานและต่อสู้ชีวิตชาวอีสานจึงหนักกว่าคนไทยในภาคอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ เสียงแคนซึ่งเป็นดนตรีพื้นเมืองของอีสานจึงมีลีลาเศร้าเรียวร้องปลุกปลอบและเร่งเร้าให้ต่อสู้

ภาคกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรเช่นเดียวกับภาคอื่นๆ แต่ชาวภาคกลางอยู่ใกล้ชิดกับเมืองหลวง การละเล่นพื้นบ้านของภาคกลางส่วนมากจะเด่นที่ลำนํ้า คือ การขับบทกลอนให้เข้ากับจังหวะของการละเล่นนั้นๆ เนื้อหาสาระจะเน้นที่การสมมติจินตนาการและอารมณ์ขัน

นอกจากการละเล่นพื้นบ้านจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นแล้วแต่ก็มีลักษณะบางประการร่วมกันซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การละเล่นพื้นบ้านเป็นมรดกร่วมของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้านของท้องถิ่นย่อมเกิดขึ้นเพื่อความสำราญอารมณ์ของคนในท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีชาวบ้านเป็นต้นคิด เป็นผู้เล่นและผู้สืบทอด ชาวบ้านจะรับรู้เข้าใจและมีความรู้สึกร่วมต่อการละเล่นท้องถิ่นของตนเองมากกว่าคนต่างถิ่นต่างภูมิภาค

2. การละเล่นพื้นบ้านมักไม่ปรากฏผู้ที่เป็นต้นคิด การละเล่นพื้นบ้านแต่ละชนิดเกิดขึ้นในสังคมชาวบ้านมาช้านานมีการสืบทอดต่อกันมาในกลุ่มชาวบ้านหลายช่วงอายุคนโดยวิธีการจดจำและฝึกปฏิบัติ เลียนแบบและมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา

3. การละเล่นพื้นบ้านเป็นการแสดงออกที่สัมพันธ์กับสภาพท้องถิ่น เกิดจากความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี นิสัยใจคอ และการทำมาหากิน การที่แต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปนั้นอาจมีการปรับเปลี่ยนในเข้ากับสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ

4. การละเล่นพื้นบ้าน มีลักษณะเรียบง่าย ตรงไปตรงมาตามแบบวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้าน มีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน สามารถร่วมมือร่วมใจกับผู้อื่นได้ดี ต่อมาภายหลังเมื่อมีการสั่งสมและสืบทอดกันมานาน ชาวบ้านก็รู้จักการปรับเปลี่ยนพัฒนาบางขั้นตอนของการละเล่นให้ประณีตขึ้นและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

5. การละเล่นพื้นบ้าน มีการสืบทอดด้วยวิธีการปฏิบัติเลียนแบบและบอกเล่า แนะนำ ด้วยวาจาไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

กล่าวโดยสรุปแล้วการละเล่นของไทยและการละเล่นพื้นบ้านนั้นเป็นกิจกรรมที่เล่นเพื่อความสนุกสนาน เพื่อให้เกิดความรื่นเริง มีทั้งการละเล่นของเด็กและการละเล่นของผู้ใหญ่ ในแต่ละภูมิภาคการละเล่นพื้นบ้านก็จะแตกต่างกันไปตามสถานที่นั้นๆตามสภาพการดำรงชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆไม่มีรูปแบบที่ตายตัวมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพของสังคม มีลักษณะเรียบง่ายทั้งการเล่นและการใช้ภาษาและมีการสืบทอดกันต่อมาจากการเลียนแบบ การบอกเล่าและไม่มีมีการจดบันทึกที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

4.2 ประเภทของการละเล่น

สุรสิงห์สำรวม ฉิมพะเนาว์ (2520, หน้า 29 – 36) แยกประเภทของการละเล่นไว้เป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. การละเล่นโดยการเลียนแบบของผู้ใหญ่
2. การละเล่นโดยการเลียนแบบประกอบอาชีพของผู้ใหญ่
3. การละเล่นโดยการเลียนแบบวิธีหาอาหารของผู้ใหญ่
4. การละเล่นเพื่อความเพลิดเพลินของตนเองตามลำพัง
5. การละเล่นโดยมีกฎกติกา
6. การละเล่นกับเพื่อนโดยไม่มีกฎกติกา
7. การละเล่นแข่งขันโดยมีการพนัน

4.3 องค์ประกอบของการเล่น

ประพัฒน์ ลักษณะพิสุทธิ์ (2534, หน้า 2) ได้กล่าวว่าการเล่นมีองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
2. สิ่งแวดล้อมทางด้านจิตวิทยา
3. ตัวบุคคลเอง

การเล่นถูกกำหนดโดยมีตัวบุคคลเป็นส่วนร่วม คือ เด็ก ๆ จะเล่นเกมหรือการเล่นต่าง ๆ ที่พ่อแม่เล่นกับคนอื่น ๆ ในละแวกหมู่บ้านนั้น ซึ่งรูปการเล่นต่าง ๆ ที่พ่อแม่และบุคคลนั้นไปเล่นกัน ก็เป็นการเล่นสืบทอดมาจากบรรพบุรุษรุ่นก่อน ๆ

4.4 คุณค่าของการละเล่น

1. ทำให้เด็กได้รับความสนุกสนาน ร่าเริง ผ่อนคลายอารมณ์ที่ตึงเครียด
2. ทำให้เด็กทุกคนร่วมทำกิจกรรมทางกายเพื่อส่งเสริมทักษะขั้นมูลฐาน
3. ช่วยส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำงานและเล่นร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามระเบียบและรู้จักให้ความคิดด้วยตนเอง
4. เปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาถึงพฤติกรรมที่แท้จริงของเด็ก
5. ส่งเสริมการเรียนรู้การสอนในวิชาด้านอื่นๆ โดยนำเกมเข้าไปสอดแทรกทำให้นักเรียนไม่เบื่อสร้างความสนใจในการเรียน
6. สร้างพื้นฐานทักษะทางกีฬาและสมรรถภาพทางกาย

5. ความรู้เรื่องการเล่นพื้นบ้านรำไท่

5.1 ประวัติความเป็นมารำไท่

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครสวรรค์ (2549) กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของรำไท่ของจังหวัดนครสวรรค์ไว้ว่า ไม่ปรากฏแน่ชัดว่ามีการเริ่มเล่นเมื่อใด ข้อมูลที่ได้มาจะเป็นการสัมภาษณ์จากศิลปินพื้นบ้าน ผู้แสดงอาวุโสที่เล่าต่อกันมา ยังไม่มีการบันทึกที่ชัดเจน พอสรุปได้ว่า รำไท่หรือรำวงประกอบบทนั้นนิยมเล่นกันในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือประมาณปี พ.ศ. 2483 – 2485 ซึ่งจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เนื่องจากตำบลอุทัยธานีตั้งอยู่ในอำเภอตากดี จังหวัดนครสวรรค์ (ปัจจุบันอยู่ในอำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท) เป็นฐานทัพที่สำคัญแห่งหนึ่งของกองทัพอากาศ ดังนั้นจังหวัดนครสวรรค์จึงเป็นจุดหมายหนึ่งของการโจมตีทางอากาศ ในช่วงสงครามประชาชนต่างๆเกิดความเครียด หวาดกลัวต่อสงคราม และประกอบกับความเหนื่อย อ่อนล้าจากหน้าที่การงาน จึงรวมกันก่อกองไฟร้อง รำ เล่นในเวลา

กลางคืน เมื่อได้ยีนสัญญาณเตือนภัยดังขึ้นก็จะรีบดับไฟ แล้วพากันหลบลงหลุมหลบภัย เมื่อสัญญาณปลอดภัยดังขึ้นก็ออกมาท่องไฟเล่นร้อง รำ กันต่อ

จากการสัมภาษณ์(ใช้ สว่างยิ่งและนักแสดงรำโทนหมู่บ้านสำโรงชัย, 13 กรกฎาคม 2550) ศิลปินพื้นบ้านหมู่บ้านสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ กล่าวว่าในช่วงปี พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นหมู่บ้านสำโรงชัย อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งอยู่ห่างจาก อำเภอตากถ้ำ จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นที่ตั้งของฐานทัพที่สำคัญแห่งหนึ่งของกองทัพอากาศ ประมาณ 50 กิโลเมตร ชาวบ้านเกิดความหวาดกลัวภัยสงคราม เกิดความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน พระอาจารย์เด่น เจ้าอาวาสวัดวังกรดซึ่งเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านสำโรงชัยจึงได้นำการละเล่นพื้นบ้านรำโทน จากหมู่บ้านดอนคา อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ เข้ามาเล่นแสดงให้ชาวบ้านดูที่วัดวังกรด ต่อมาชาวบ้านเกิดความชื่นชอบเพราะเกิดความสนุกสนานในการร้องการรำ เกิดความรู้สึกคลายความหวาดกลัว ความวิตกกังวลในภัยของสงคราม

จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว การละเล่นพื้นบ้านรำโทนนั้นมีการเล่นมาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่นิยมเล่นกันมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ก็เห็นความสำคัญของการละเล่นรำโทนจะเห็นได้จากการแต่งเพลงร้องออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงเป็นการร้องของทางราชการญี่ปุ่นและไทย ความสนุกสนานของรำโทนทำให้ลืมความหวาดกลัวจากภัยสงคราม เป็นการเรียกขวัญและกำลังใจ เกิดความสนุกสนานทำให้หายจากการเหน็ดเหนื่อยจากการทำงานต่างๆและใน พ.ศ.2487 จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ก็มีบัญชาให้กรมศิลปากรพัฒนาลีลาการรำโทนมาเป็นศิลปะการรำรำประจำชาติ ชื่อว่า "รำวง" หรือ "รำวงมาตรฐาน" ในเวลาต่อมา แต่ในปัจจุบันการละเล่นพื้นบ้านรำโทนมีให้เห็นน้อยลง ผู้ที่รำโทนก็เป็นผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ จะถ่ายทอดกันในเฉพาะเครือญาติของตน ดังนั้นเราควรช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์การละเล่นดังกล่าวก่อนที่จะเลือนหายไปตามกาลเวลา ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งถ้าเราจะทำเช่นนั้น

5.2 องค์ประกอบรำโทน

การแต่งกาย

ผู้แสดงชาย สวมเสื้อคอกลมแขนสั้นลายดอกสีสด นุ่งโจงกระเบนพื้นทับชายเสื้อ คาดทับด้วยผ้าขาวม้าที่เอว นิยมปะแป้งให้หน้าขาวเป็นลายอาจจะสวมเครื่องประดับบ้างเช่น สร้อยคอห้อยพระเครื่อง

ผู้แสดงหญิง สวมเสื้อห้าตะเข็บหรือเสื้อบานน้อย เดิมเป็นเสื้อชั้นในของผู้หญิง ใช้สวมใส่เมื่ออยู่บ้าน ห่มผ้าแถบไหล่ข้างซ้ายห้อยชายทั้งข้างหน้าและข้างหลัง นุ่งโจงกระเบนพื้นคาดทับด้วยเข็มขัดเงิน สวมกำไลข้อมือ ข้อเท้า สร้อยคอที่ทำด้วยเงินตัดดอกไม้เหนือหูข้างซ้าย เครื่องประดับนอกจากจะเป็นเครื่องหมายแสดงฐานะแล้วยังมีความหมายอย่างอื่นอีกด้วย เช่น กำไลข้อเท้าเป็นสัญลักษณ์ของพรหมจารีหมายถึงหญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน หรือแสดงค่านิยมของชุมชน เป็นต้น

เครื่องดนตรี

เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการละเล่นรำโทนเป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ประกอบจังหวะ เดิมใช้ “โทน” ตีให้จังหวะ “ปะ โทน ปะ โทน ปะ โทน โทน” หรือ “ปะ โทน โทน ปะ โทน โทน” ใช้โทนใบเดียว หรือหลายใบก็ได้ ต่อมานิยมใช้ “รำมะนา” แทนเพราะเสียงดังไพเราะ และเร้าใจกว่า อาจใช้อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น ใช้ฉิ่งและกรับตีให้จังหวะได้อีกด้วย

บทร้องรำโทน

บทร้องมักเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องง่าย ๆ เป็นเพลงสั้น ๆ ไม่มีชื่อเพลงเฉพาะมักเรียกชื่อตามวรรคแรกของเนื้อร้อง ใช้วิธีการจดจำต่อกันมา เนื้อหาของบทร้องมีหลายลักษณะได้แก่ บทเกี่ยวพาราสีระหว่างชาย - หญิง บทปลุกใจให้รักชาติ บทชมธรรมชาติและสัตว์ และบทลาจาก เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำธรรมชาติใกล้ตัวมาสร้างสรรค์ขึ้น ไม่พิถีพิถันการใช้ถ้อยคำ แต่ละบทมีเนื้อร้องค่อนข้างสั้นและร้องซ้ำ ๆ กันในแต่ละวรรค ทำให้จำง่าย มีบทเพลงใหม่ๆเกิดขึ้นตลอดเวลา บทเพลงที่ไม่นิยมนำมาร้องเล่นก็จะสูญหายไป คงเหลือเฉพาะเพลงที่มีทำนองและเนื้อหาที่สนุกสนานในการแสดงนั้นจะร้องเพลงละ 2 รอบ ดังตัวอย่างบทร้องดังนี้

เพลง สวัสดิ์

สวัสดิ์ทุกๆ ท่าน อภิวันท่านผู้ใหญ่ ผิดพลาดพลั้งไป ขออภัยทุกคน

เพลง ชาติ ศาสนา

ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เริ่มรัฐธรรมนูญ เพิ่มพูนเป็นสิ่งบูชา เรายรักกันเพียงดวงใจ ไม่เสียตายชีวิตชีวา ชาติ ศาสนา เป็นสิ่งบูชาของเราแน่นอน

บทร้องรำโทนของหมู่บ้านสำโรงชัยนั้นมีทั้งเพลงที่แสดงถึงความรักชาติ ความรักระหว่างหนุ่มสาว การชมธรรมชาติและบางครั้งจะเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านด้วย มีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย บางบทร้องก็มีการร้องสลับต่อกันมา และมีที่แต่งขึ้นมาเองบ้างซึ่งถือว่าเป็นบทร้องที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้ดี

การจัดแถว ทิศทางการเคลื่อนที่และวิธีแสดง

ส่วนรำไทหรือรำวงประกอบบทในปัจจุบันจะจัดเป็นแถวตอน 2 แถว ชายแถวหนึ่งอยู่ด้านขวามือของหญิง หญิงแถวหนึ่งหรือผู้ชายอยู่วงใน ผู้หญิงอยู่วงนอก เมื่อดนตรีบรรเลงขึ้นจะเคลื่อนที่ตามกันไปเป็นแถว เพื่อจัดแถววงกลม โดยผู้แสดงหัวแถวจะเดินนำไปล้อมผู้เล่นดนตรีและผู้ร้อง ผู้แสดงท้ายแถวจะถอยหลังมาบรรจบกับผู้แสดงหัวแถวเป็นวงกลม

วิธีแสดงรำไทหรือรำวงประกอบบทในสมัยก่อนแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงนั่งล้อมวงเป็นวงกลม ร้องและตบมือ ตีกลองประกอบจังหวะ พอเพลงขึ้นฝ่ายชายจะเดินออกไปโค้งฝ่ายหญิง โดยเลือกคนที่ถูกใจ แล้วออกมารำคู่กัน เดินรำเป็นคู่ๆ ทวนเข็มนาฬิกา ประมาณ 6 – 8 คู่ รำไปประมาณ 3 รอบ จบเพลงผู้ชายก็จะเดินไปส่งฝ่ายหญิง แล้วเดินกลับไปที่เดิม เมื่อขึ้นเพลงใหม่ ชายก็จะออกไปเลือกโค้งฝ่ายหญิงออกมารำอีกเรื่อยๆ ไป

ในปัจจุบันกลายเป็นการแสดงจะแบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ผู้เล่นดนตรีและผู้ร้องบทร้องฝ่ายหนึ่งและผู้รำฝ่ายหนึ่ง ผู้เล่นดนตรีและผู้ร้องจะนั่งอยู่กลางวงล้อมรอบด้วยผู้รำ เมื่อเริ่มแสดงผู้รำจะตั้งวงเป็นวงกลมและผู้เล่นดนตรีและผู้ขับร้องจะอยู่ในวง ผู้เล่นดนตรีจะตีระฆัง 2 ใบ ฉิ่งและกรับ เป็นจังหวะสอง โดยเคลื่อนที่ตามกันไปเป็นวงตามหรือทวนเข็มนาฬิกา ด้วยวิธีรำที่ช้าเนิบนาบนิ่มนวล เมื่อจบเพลงผู้รำก็รำตามจังหวะดนตรีเพื่อขึ้นเพลงลำดับต่อไป จนครบทุกเพลงที่กำหนดไว้ การเคลื่อนที่ของผู้แสดงมีทั้งรำอยู่กับที่ หรือเดินไปมาดักหน้า ดักหลัง หรือรำตามกันเป็นวงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่จะรำอยู่กับที่

ท่ารำและกระบวนการรำ

ท่ารำ เป็นท่ารำที่มีความอิสระสูง ส่วนใหญ่เป็นท่าธรรมชาติที่ผู้รำคิดขึ้นเอง เพลงจะใช้ท่ารำซ้ำกัน ในความหมายเดียวกันและต่างกัน ดังนั้นท่ารำแต่ละท่าจะมีหลายความหมาย ผู้รำสามารถที่จะเลือกใช้ท่ารำใดท่าหนึ่งในการรำได้ วิธีรำจะเน้นการรำให้ตรงกับจังหวะมากกว่าจะสื่อความหมายของบทร้อง การรำมุ่งเพื่อความสนุกสนาน ท่ารำหลักที่สำคัญๆ ที่ใช้ในการรำไท เช่น

1. ท่าไหว หมายถึง ศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเคารพ หรือพระมหากษัตริย์
2. ท่าหงายมือ ใช้ในความหมายที่เป็นนามธรรม หมายถึง ใหญ่โต สวยงาม ฯ
3. ท่าจีบสลั้ววงกลางเป็นท่าที่ผู้รำใช้ทุกเพลงเป็นการรำตามจังหวะมากกว่าบทร้อง
4. ท่าจีบมือพันกัน หมายถึง ไม่นั่นนอน หรือน้ำเขียว
5. ท่าซึ้งนัว เป็นท่ารำที่ใช้มากที่สุดและใช้รำทุกเพลง
6. ท่าไว้มือ จะใช้เมื่อกล่าวถึงชาติ พระมหากษัตริย์ บุรุษที่สอง หรือบุรุษที่สาม

7. ทำผายมือ มีทั้งผายมือเดียวและผายสองมือ ทำผายมือเดียวมีความหมายว่า เชิญไป ถ้า ผายมือจากต่ำไปสูงหมายถึงความสูง ถ้าผายสองมือจะหมายถึงการสูญเสีย

8. ทำทาบอก หมายถึง ตนเอง สิ่งที่อยู่ในใจ เช่น คิดถึง รัก ผิดหวัง ซ้ำใจ เป็นต้น ถ้าใช้มือทาบอกประกอบกับการสะดุ้งตัวและเสริมสีหน้าตกใจ จะใช้เป็นท่าตกใจ

9. ทำซ็อนมือ เป็นท่าที่หมายถึง ครอบกำหนด พบกัน หลบซ่อน เป็นต้น

10. ทำซ็อนมือ หมายถึง เชื้อเชิญ ยกให้ บัลดาลให้ เป็นต้น

นอกจากท่ารำหลักแล้ว ยังมีท่ารำอื่น ๆ ที่นำมาใช้อีก สามารถจำแนกท่ารำออกได้เป็น 2 ประเภท ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ท่ารำเฉพาะ เป็นท่าที่บัญญัติไว้ตายตัว และใช้เฉพาะบทร้องที่กำหนดเท่านั้น ท่ารำเฉพาะมี 4 ท่า คือ ท่าโซลา ท่าสีซอ ท่าลงน้ำหลบภัย และท่าวงสูงสองมือ

2. ท่าเลียนแบบธรรมชาติ เป็นท่ารำที่เลียนแบบกิริยาของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่มีความหมายตรงตามบทร้อง เน้นความหมายของบทร้องให้ชัดเจนขึ้น มี 5 ท่า คือ ท่าตกใจ ท่าอาย ท่าปฏิเสธ ท่ากวั๊กมือ และท่ารัก

จากท่ารำที่กล่าวทั้งหมดพอสรุปได้ว่าเป็นท่ารำที่เกิดจากการคิดขึ้นมาเองตามเนื้อเพลงหรือการเลียนแบบธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ อาจสืบเนื่องจากการเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่ชาวบ้านเล่นกันเลยมีการคิดท่ารำขึ้นอย่างง่าย ๆ ซึ่งทำให้การละเล่นพื้นบ้านรำไท่นั้นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

6. กิจกรรมค่าย

6.1 ความหมายของค่าย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 184,571) ค่าย หมายถึง ที่ตั้งกองทหารที่พักกองทัพ ที่พักแรมของคนจำนวนมาก ฝ่ายที่มีความคิดเห็นแนวเดียวกัน ร่วมกันปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจจนเป็นหรือก่อให้เกิดความชำนาญ

ไพรัช พันธุ์ชาติตรี (2542, หน้า 16) กล่าวว่า ค่ายพักแรม (Camping) มาจากคำว่า ค่าย (Camp) หรือ Campus ซึ่งหมายถึง อาณาบริเวณที่โล่ง ต่อมาคนทั่วไปนิยมใช้และให้ความหมายคำว่า ค่าย เป็น ค่ายพักแรม (Camping) ซึ่งเป็นกิจกรรมทางด้านการศึกษานันทนาการนอกสถานที่อย่างหนึ่งที่ต้องการให้ผู้อยู่ค่ายได้ใช้ชีวิตร่วมกัน พักผ่อน ดำเนินชีวิตร่วมกัน อันเป็นประโยชน์ในการพัฒนาร่างกาย จิตใจและสังคม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 7) กล่าวถึงความหมายของค่ายพักแรมว่ามีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะนอกสถานที่จริง
2. เป็นการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมาใช้จัดประสบการณ์การเรียนรู้
3. เป็นการจัดโดยมีผู้นำที่มีความรู้ ประสบการณ์และได้รับการฝึกอบรมเพื่อนำค่ายมาแล้ว

จากความหมายของค่ายหรือค่ายพักแรมโดยสรุปแล้วหมายถึง ที่พักที่จัดขึ้นสำหรับสมาชิกหรือกลุ่มบุคคลมาใช้ชีวิตร่วมกัน ทำกิจกรรมทางด้านการศึกษาร่วมกันมีการนันทนาการ เพื่อให้สมาชิกค่ายเกิดความรู้ควบคู่ไปกับความสนุกสนาน มีความรัก ความสามัคคี อุดหนุน มีระเบียบวินัยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจัดโดยผู้ที่มีประสบการณ์และได้รับการฝึกอบรมเพื่อนำค่ายมาแล้ว

6.2 ความมุ่งหมายของค่ายพักแรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 7) กล่าวสรุปความมุ่งหมายของค่ายพักแรมไว้ 14 ข้อดังนี้

1. เพื่อให้ชาวค่ายมีสุขภาพอนามัยแข็งแรง
2. เพื่อให้ชาวค่ายมีอารมณ์แจ่มใส เบิกบาน
3. เพื่อให้ชาวค่ายได้รับมิตรภาพใหม่
4. เพื่อให้ชาวค่ายได้รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น
5. เพื่อให้ชาวค่ายรู้จักความรับผิดชอบ
6. เพื่อให้ชาวค่ายได้พัฒนาบุคลิกภาพ
7. เพื่อฝึกหัดให้ชาวค่ายมีลักษณะเป็นผู้นำที่ดี
8. เพื่อให้ชาวค่ายเกิดความรู้ความเข้าใจ
9. เพื่อให้ชาวค่ายมีโอกาสรู้จักเข้าใจ ซาบซึ้งและรักในความงามของธรรมชาติ
10. เพื่อให้ชาวค่ายรู้จักพักผ่อนด้วยกิจกรรมค่ายพักแรม
11. เพื่อให้ชาวค่ายได้พัฒนาจิตใจ
12. เพื่อให้ชาวค่ายได้เรียนรู้เกี่ยวกับการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ
13. เพื่อมุ่งสร้างความอดทนให้กับชาวค่าย
14. เพื่อมุ่งส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนชาวค่าย

6.3 ประโยชน์ของค่ายพักแรม

ไพรัช พันธุ์ชาติตรี (2542, หน้า 163) กล่าวถึงประโยชน์ของค่ายพักแรมไว้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางกาย สุขภาพ อนามัย ความสามัคคีและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์แก่สมาชิก
2. ทำให้สมาชิกเกิดความซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติและรักธรรมชาติ
3. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ให้กับสมาชิกชาวค่าย

6.4 กิจกรรมค่ายพักแรม

กิจกรรมค่ายพักแรมนั้นถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการอยู่ค่ายพักแรม สมาชิกจะสนุกสนาน ได้รับความรู้และเกิดความประทับใจในการได้ใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความรับผิดชอบร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ

ไพรัช พันธุ์ชาติตรี (2542, หน้า 195-169) กล่าวถึงคุณลักษณะของกิจกรรมที่ดี ดังนี้

1. กิจกรรมนั้นต้องสนองเป้าหมายหรือสนองจุดมุ่งหมายที่วางไว้
2. กิจกรรมนั้นต้องสนองความต้องการและความสนใจของสมาชิก
3. กิจกรรมนั้นต้องเหมาะสมกับเพศและวัย
4. กิจกรรมนั้นต้องเหมาะสมกับสถานที่และสิ่งแวดล้อม
5. กิจกรรมนั้นจะต้องเหมาะสมกับเวลาที่กำหนด
6. กิจกรรมนั้นสมาชิกชาวค่ายทุกคนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ
7. กิจกรรมนั้นต้องท้าทายความสามารถของสมาชิกชาวค่าย
8. กิจกรรมนั้นสมาชิกชาวค่ายได้มีการเคลื่อนไหวและสนุกสนานตลอดเวลา
9. กิจกรรมนั้นสามารถใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

10. กิจกรรมนั้นต้องปลอดภัย

การอยู่ค่ายพักแรมกิจกรรมที่ควรจัดให้สมาชิกชาวค่ายได้ปฏิบัติ ดังนี้

1. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. การร้องเพลง
3. การเล่นเกม
4. ธรรมชาติศึกษาและการอนุรักษ์ธรรมชาติ
5. การเดินทางสำรวจหรือทัศนศึกษา

6. การออกกำลังกายตอนเช้า หรือกายบริหาร
7. มหกรรมกีฬา
8. การชุมนุมรอบกองไฟ

สรุปกิจกรรมค่ายได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนาน ใช้วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ จัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเพศและวัย เหมาะสมกับเวลาและกิจกรรมนั้นต้องปลอดภัย

7. ความพึงพอใจ

ความพึงพอใจ หรือความพอใจ ได้มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้หลายความหมาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 588) ได้ให้ความหมายว่า พอใจ หมายถึง สมใจ ชอบใจ เหมาะ

จรรยาพร สุตสวาทและคณะ(2545, หน้า 13 อ้างอิงใน Second & Backman, 1964. p. 391) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความต้องการของบุคคลากรในองค์กร บางคนอาจพอใจเนื่องจากผลงานที่สำเร็จ บางคนอาจพอใจเพราะลักษณะการปฏิบัติงาน แต่บางคนอาจพอใจเพราะเพื่อนร่วมงาน

จรรยาพร สุตสวาทและคณะ(2545, หน้า 14 อ้างอิงใน , Wolman.1973. p. 384) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

พอร์เตอร์และโลว์เลอร์ (Porter & Lowler, 1965. p. 733) กล่าวว่า ความพึงพอใจคือระดับความสอดคล้อง (Congruence) ระหว่างความคาดหวังที่บุคคลมีอยู่และรางวัลที่บุคคลนั้นได้รับจริงๆ

กู๊ด (Good, 1973. p. 83) กล่าวว่า ความพึงพอใจคือคุณภาพหรือระดับความพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจต่างๆและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อการพัฒนาทำงาน

จากความหมายความพึงพอใจพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเกิดจากความรู้สึกชอบใจที่มีต่อการทำงาน ชอบใจจากเพื่อนร่วมงาน หรือชอบใจในความสำเร็จตามความมุ่งหมายซึ่งมีผลดีต่อการพัฒนาการทำงาน

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมดังนี้

8.1 งานวิจัยในประเทศ

พัชรี ใจชอบ (2545) การพัฒนาแผนการสอนเรื่อง รำเซิ้งกระติบข้าว วิชาดนตรี นาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า แผนการสอนเรื่อง รำเซิ้งกระติบข้าว มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการรำเซิ้งกระติบข้าว คิดเป็นร้อยละ 88.80 โดยมีผู้สอบเกินร้อยละ 80 ที่ตั้งไว้ คิดเป็นร้อยละ 80.95 มีทักษะการฝึกรำเซิ้งกระติบข้าวคิดเป็นร้อยละ 92.95 ส่วนทักษะการแสดงรำเซิ้งกระติบข้าวคิดเป็นร้อยละ 94.50 และมีเจตคติต่อการรำเซิ้งกระติบข้าว โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 2 ด้าน คือ ด้านองค์ประกอบของการรำเซิ้งกระติบข้าว และด้านคุณค่าของการรำเซิ้งกระติบข้าวอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนด้านลักษณะของการรำเซิ้งกระติบข้าว มีเจตคติอยู่ในระดับเห็นด้วย

รจนา สุนทรานนท์ (2547) การอนุรักษ์การแสดงพื้นบ้าน จังหวัดปทุมธานี พบว่า การแสดงพื้นบ้านปทุมธานี มีเอกลักษณ์เฉพาะที่บ่งบอกค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณีที่มีความเรียบง่ายไม่ว่าจะเป็นลีลา ท่ารำ การร้อง หรือการละเล่นจะมีลักษณะเป็นกลอนสด เกี่ยวพาราสิระหว่างชาย หญิง ด้วยปฏิญาณและไหวพริบของพ่อเพลงและแม่เพลง และมีลูกคู่ร้องรับ ตบมือให้จังหวะ การแสดงจึงบ่งบอกความเป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านในประเด็นต่างๆ

จิราพร ไกรพลและคณะ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาณาจักรทริภุญไชยพบว่าขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมได้เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและเกณฑ์การผ่านการฝึกอบรม เอกสารประกอบหลักสูตรได้แก่ คู่มือสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม คู่มือสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาณาจักรทริภุญไชย ในระดับดีมากร้อยละ 33 และระดับดี ร้อยละ 67 ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินคุณภาพหลักสูตร โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรม วิทยากร และคณะผู้ศึกษาค้นคว้า คุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

บุปผา สันตวาและคณะ (2549) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การทำข้าวแต๋น กล้วยพืช พบว่า ขั้นตอนการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมได้เอกสารหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลและเกณฑ์การผ่านการฝึกอบรม เอกสารประกอบหลักสูตรได้แก่

คู่มือสำหรับผู้เข้ารับการฝึกอบรม คู่มือสำหรับผู้ให้การฝึกอบรม มีความเหมาะสมและสอดคล้องสัมพันธ์กัน ผลการวัดผลสัมฤทธิ์ผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 75.17 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 70 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

จันทร์ฉาย ศรีธนะและคณะ (2550) การพัฒนาหลักสูตรเพลงซอล้านนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ โดยใช้การจัดการความรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สรุปผลได้ดังนี้ การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรเพลงซอล้านนา พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรเพลงซอล้านนาและองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบหลักสูตร มีความเหมาะสมและสอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 ผลการประเมินทักษะการขับร้องเพลงซอล้านนาทำนองซอล่องน่าน 1 ซอล่องน่าน 2 ซอบั่นฝ้าย มีคะแนนเฉลี่ย 16.37, 15.79, 16.04 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.83, 78.94, 80.19 ตามลำดับ พบว่า สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการประเมินทักษะการพ้องเง้น มีคะแนนเฉลี่ย 14.85 คิดเป็นร้อยละ 92.79 พบว่า สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการทดสอบก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรเพลงซอล้านนา มีคะแนนเฉลี่ย 10.42 คะแนน และ 14.58 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน และผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อหลักสูตรเพลงซอล้านนา โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ชฎาพร เตชะสาและคณะ (2550) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว พบว่า ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ทำให้ได้เอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้ เอกสารหลักสูตรได้แก่หลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล และเกณฑ์การผ่านหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย คู่มือหลักสูตรสำหรับผู้เข้ารับ การฝึกอบรม ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว วัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ในการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว และขั้นตอนในการประดิษฐ์ ไม้กวาดลายดอกแก้ว ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินโดยใช้แบบประเมินผลการปฏิบัติงานการประดิษฐ์ไม้กวาดลายดอกแก้ว เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 พบว่า คะแนนของ ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกินเกณฑ์ที่กำหนดทุกคน ผลการประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ทำการประเมินหลักสูตร โดยใช้

แบบสอบถาม ความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม พบว่า ด้านปัจจัย เอกสารประกอบการฝึกอบรม วิทยากร สถานที่ บรรยากาศ มีความเหมาะสมมากที่สุด สื่อประกอบการฝึกอบรม ระยะเวลา วัสดุอุปกรณ์ มีความเหมาะสมมาก ด้านกระบวนการ ทุกหัวข้อมีความเหมาะสมมากที่สุด ยกเว้นรูปแบบ การฝึกอบรมมีความเหมาะสมมาก และประเมินผลงานการปฏิบัติงาน ด้านการประยุกต์ใช้ เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 80 พบว่า คะแนนของผู้เข้ารับการฝึกอบรมผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกคน

ชาติกุลพล สมยาภักดีและคณะ (2550) การพัฒนาชุดกิจกรรมค่ายภาษาไทยเพื่อส่งเสริมการอ่านจับใจความสำคัญ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า การใช้ชุดกิจกรรมค่ายภาษาไทยส่งเสริมการอ่านจับใจความมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ผลการทดลองใช้ชุดกิจกรรมค่ายภาษาไทยหลังการใช้ชุดกิจกรรมค่ายภาษาไทยสูงกว่าก่อนการใช้ชุดกิจกรรมค่าย ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมค่ายภาษาไทยอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

ดารารัตน์ ทำแก้วและคณะ (2550) การพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์เพื่อเสริมสร้างทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การพัฒนากิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพ 77.59/ 75.98 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์มีทักษะกระบวนการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมค่ายคณิตศาสตร์และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อค่ายคณิตศาสตร์โดยภาพรวมนักเรียนมีความคิดเห็นและมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคณะผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่ายเพื่อทดลองใช้และประเมินคุณภาพของหลักสูตรฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่ายโดยการพัฒนากิจกรรมฝึกอบรมการละเล่นพื้นบ้านรำไท่นด้วยกิจกรรมค่ายตามลำดับขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบของการฝึกอบรม การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม โดยการประเมินความพึงพอใจและการประเมินทักษะการปฏิบัติตามแบบประเมินที่คณะผู้ศึกษาค้นคว้าสร้างขึ้น นอกจากนี้ การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้คณะผู้ศึกษาค้นคว้าพบว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย ขั้นตอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสร้างหลักสูตรฝึกอบรม ขั้นตอนที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม และขั้นตอนที่ 3 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม